

Ympäristönsuojelun valvontasuunnitelma vuosille 2024–2026

RAUTALAMMIN KUNTA

Ympäristölautakunta

Hyväksytty 10.3.2017 § 17

Päivitetty

24.6.2021 § 22

9.11.2023 § 31

Sisällysluettelo

1	Johdanto.....	1
1.1	Valvontasuunnitelman laatimisen laillinen peruste	1
1.2	Valvonnan suunnitelmallisuus ja tavoitteet	1
2	Alueen erityispiirteet ja pilaantumiskit.....	2
3	Valvottavat kohteet	3
3.1	Ympäristöluvanvaraiset toiminnot	3
3.2	Yleisen ilmoitusmenettelyn mukaiset luvat	3
3.3	Rekisteröitävät toiminnot.....	3
3.4	Kertaluonteista toimintaa koskeva ilmoitusmenettely (YSL 12 luku)	4
3.5	Muu ympäristönsuojelulain mukainen valvonta	4
3.6	Jätelain valvonta	5
3.7	Muun lainsäädännön mukainen valvonta	6
4	Toimintojen riskinarviointi.....	8
5	Valvontaohjelman laatiminen	9
6	Valvontatoimenpiteet ja valvonnan maksullisuus	9
7	Valvonnan organisointi ja resurssit.....	10
7.1	Henkilöstö	10
7.2	Tehtävien delegointi viranhaltijalle.....	10
7.3	Viranomaisten välinen yhteistyö.....	10

1 JOHDANTO

1.1 Valvontasuunnitelman laatimisen laillinen peruste

Ympäristönsuojelulain (527/2014) 167 §:n mukaan valvontaviranomaisen on järjestettävä ympäristönsuojelulain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten valvonta niin, että se on laadukasta, säännöllistä ja tehokasta ja perustuu ympäristöriskien arviointiin. Ympäristönsuojelulain (527/2014) 168 §:n mukaan kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen on laadittava alueelleen *valvontasuunnitelma*, joka koskee ympäristönsuojelulain mukaista säännöllistä valvontaa. Valvontasuunnitelmassa on oltava tiedot alueen ympäristöoloista ja pilaantumisen vaaraa aiheuttavista toiminnoista sekä käytettävissä olevista valvonnan voimavaroista ja keinoista. Suunnitelmassa on kuvattava valvonnan järjestämisen ja riskinarvioinnin perusteet ja valvonnasta vastaavien viranomaisten yhteistyö.

Ympäristönsuojeluviranomainen voi koota myös muiden säädösten mukaiset toimintojen valvontatehtävät samaan suunnitelmaan. Tähän valvontasuunnitelmaan on koottu luvan- ja ilmoituksenvaraisten sekä rekisteröitävien toimintojen lisäksi myös muut ympäristönsuojelulain perusteella valvottavat toiminnot sekä jätelain mukainen valvonta. Jätelain mukaisen suunnitelman tulee perustua arviointiin jätteistä ja niiden huollosta aiheutuvista riskeistä ja ympäristövaikutuksista.

Ympäristönsuojeluviranomaisen on valvottava ympäristöluvanvaraisia, ilmoituksenvaraisia ja rekisteröitäviä toimintoja säännöllisesti määräaikaistarkastuksin. Tarkastuskohteet ja -tiheys on määritettävä ympäristöriskien arvioinnin perusteella. Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen on laadittava luvan- ja ilmoituksenvaraisten ja rekisteröitävien toimintojen määräaikaistarkastuksista ja niiden muusta säännöllisestä valvonnasta *valvontaohjelma*, jossa on oltava tiedot valvottavista kohteista ja niihin kohdistettavista säännöllisistä valvontatoimista. Valvontaohjelma on pidettävä ajan tasalla. Yksityiskohtainen valvontaohjelma ei ole julkinen, mutta toiminnanharjoittajalla on oikeus saada tietää kohteensa valvontaluokka ja perusteet sen määräytymiselle.

Tämä valvontasuunnitelma on tehty vuosille 2024–2026. Valvontasuunnitelma on julkinen asiakirja, jonka hyväksyy Rautalammin kunnan ympäristölautakunta. Suunnitelma tarkastetaan säännöllisesti, pääasiassa kolmen (3) vuoden välein. Erityisestä syystä, esimerkiksi merkittävien lakimuutosten takia, suunnitelmaa voidaan tarkistaa useammin.

1.2 Valvonnan suunnitelmallisuus ja tavoitteet

Valvontasuunnitelman ja -ohjelman laatimisveloitteen tavoitteena on tehostaa valvontaa ja pyrkiä mahdollisimman hyvään vaikuttavuuteen kohdentamalla valvonta ympäristönsuojelun kannalta merkittävimpiin tehtäviin. Suunnitelmallisen valvonnan kautta saavutetaan riittävä, ennalta määritelty tarkastustiheys toiminnoille, sekä varmistetaan toiminnanharjoittajien kesken tasavertainen tarkastuskäytäntö. Ympäristönsuojelulaki mahdollistaa valvontatehtävien asettamisen tärkeysjärjestykseen, jos se on välttämätöntä niiden asianmukaiseksi hoitamiseksi.

Ympäristönsuojelun ja siihen liittyvän valvonnan tavoitteena on ympäristön pilaantumisen ehkäiseminen ja vähentäminen, terveellisen ja viihtyisän sekä luonnontaloudellisesti kestävä ja monimuotoisen ympäristön turvaaminen, jätteiden synnyn ja haitallisten vaikutusten ehkäiseminen sekä luonnonvarojen kestävä käytön edistäminen.

Valvontasuunnitelman tavoitteena on luoda laadukas ja tehokas valvonta, joka puuttuu epäkohtiin riittävän ajoissa. Suunnitelmallisen valvonnan kohdentamiseen käytetään riskinarviointia, jolloin toimialakohtaiset ja myös laitoksen mittaluokasta ja sijainnista aiheutuvat riskit tulevat huomioitua.

2 ALUEEN ERITYISPIIRTEET JA PILAANTUMISRISKIT

Rautalammin kunnan kokonaispinta-ala on 761,97 km², josta vesistöä on 213,42 km². Rautalammin väkiluku on noin 3050 ja väestötiheys 5,66 asukasta/km². Kunnan halki kulkee 69-tie ja eteläosassa 9-tie. Rautalammin naapurikunnat ovat Pohjois-Savossa Suonenjoki, Tervo ja Vesanto, Etelä-Savossa Pieksämäki sekä Keski-Suomessa Hankasalmi ja Konnevesi. Keskeiset ympäristön pilaantumisen riskit liittyvät pinta- ja pohjavesiin sekä erityisesti taajama-alueilla viihtyisyyden vähenemiseen tai terveysthaitan aiheutumiseen.

Rautalammin vesistöt kuuluvat Kymijoen-Suomenlahden vesienhoitoalueeseen. Reitin vesistöt kuuluvat suurimmaksi osaksi luokkaan erinomainen tai hyvä. Rautalammin suurimmat järvet ovat Niinivesi sekä Pohjois- ja Etelä-Konnevesi. Suurimmat vedenlaatuongelmat ovat Rautalampi-järvessä, Sääksjärvessä sekä Syväjärvessä. Veden laatuun vaikuttaa alueella maa- ja metsätalouden sekä haja-asutuksen hajakuormitus, ja pistemäisenä kuormituksena kalankasvatus ja turvetuotanto. Rautalampi-järveä vaivaa lisäksi sisäinen ravinnekuormitus. Rautalammin jätevedenpuhdistamon purkupuutkimus sijaitsee Tallinvirrassa.

Rautalammin kunnan aluetta halkoo läpi Suomen jatkuva harjujakso. Tämän vuoksi alueella on paljon maa-ainesvaroja sekä pohjavettä. Kunnan alueella on 11 kpl luokiteltua pohjavesialuetta. Näistä 7 kpl on vedenhankinnan kannalta tärkeitä pohjavesialueita (I-luokka) ja 2 kpl vedenhankintaan soveltuvia pohjavesialueita (II-luokka). Alueella on 2 kpl E-luokkaan kuuluvaa pohjavesialuetta, missä pintavesi- tai maaekosysteemi on suoraan riippuvainen pohjavedestä. Pohjavesialueiden pinta-ala on yhteensä n. 23,2 km² ja arvio muodostuvan pohjaveden määrästä on 12 149 m³/d. Vedenhankinta Rautalammin kunnassa perustuu kokonaan pohjaveteen.

Erityisesti Vennamonkankaan pohjavesialueelle on keskittynyt runsaasti maa-ainesten ottotoimintaa. Lisäksi Vennamonkankaalla sijaitsee ampumarata. Talliniemen pohjavesialue sijaitsee Rautalammin kirkonkylän taajama-alueella, missä on mm. hautausmaa, jätteiden lajitteluasema, jätevedenpuhdistamo, kasvihuoneet ja pienteollisuutta. Rautalammin pohjavesialueille on laadittu pohjavesien suojelusuunnitelma vuonna 2012. Kunnan kirkonkylän päävedenottamo sijaitsee Talliniemen pohjavesialueella. Lisäksi Jaakonharjun, Korpijärven, Kerkonkosken, Hiekkahaudan, Kiesimän ja Vaajasalmen vedenottamot ovat käytössä. Haja-asutusalueilla toimii viisi (5) vesiosuuskuntaa, jotka huolehtivat käyttöveden jakelusta. Koipiniemi-Pakarila vesihuolto-osuuskunta huolehtii myös viemäroinnistä.

Rautalammissa ei ole käytössä olevia sekalaisen jätteen kaatopaikkoja. Kunnan ylläpitämät Tallinniemen, Toholahden, Kerkonkosken ja Hankamäentien kaatopaikat on suljettu vuosina 1955, 1975, 1985 ja 1992. Vastuu jätehuollon järjestämisestä on kunnalla. Savo-Pielisen jätelautakunta vastaa toimialueensa kuntien jätehuollon järjestämisen viranomaistehtävistä. Rautalammin kunnan jätehuollon palvelutehtävät eli jätehuollon käytännön toteuttamisen hoitaa samalla alueella toimiva kuntien jäteyhtiö, Jätekuukko Oy.

Rautalammin kunnan alueella sijaitsee Etelä-Konneveden kansallispuisto. Kunnan alueella on viisi (5) Natura 2000 -verkostoon kuuluvaa aluetta: Lintharju-Kirjosuo sekä Vakkarsuo, Hetteinen ja Liimattalanharju, Toussunlinna, Iso Siimarinmäki ja Konnevesi-Kalaja-Niinivuori. Näiden lisäksi alueella on lukuisia muita yksityisiä luonnonsuojelualueita. Erittäin arvokkaita ja arvokkaita kallioalueita on Rautalammissa yhteensä 7 kpl. Luonnon- ja maisemansuojelun kannalta arvokkaita harjualueita on 9 kpl ja kallioalueita on 14 kpl.

Kallioperältään Rautalampi on rajakunta, jonka itäpuolella on pohjois-eteläsuuntaiseen poimuvuoristoon kuulunut liuskevyöhyke. Länsipuolella on laaja graniittialue. Kovat graniitit ja dioriitit muodostavat Rautalammin eteläosan kallioisen ja korkeamäkisen osan. Graniitteja heikommat gneissit ovat kuluneet eniten. Ne ovat etupäässä kunnan pohjoisosassa ja muodostavat sen alavan tasaisehkon osan. Moreeni esiintyy yleensä kallioperää myötäilevänä pohjareenina, mutta se muodostaa myös erikokoisia kumpuja ja kalliosydämiä selänneitä, ns. drumliineja.

3 VALVOTTAVAT KOHTEET

3.1 Ympäristöluvanvaraiset toiminnot

Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen toimivaltaan kuuluvia ympäristölupavelvollisia toimintoja on Rautalammin kunnan alueella yhteensä 21 kpl. Lukumäärällisesti eniten ympäristölupia on eläinsuojilla (13kpl) sekä kiviaineksen louhinta ja murskaus toimialoilla (4 kpl). Kohteiden määrä tarkistetaan vuosittain valvontaohjelman päivittämisen yhteydessä. Pohjavesialueella näistä toiminnoista sijaitsee 4 kpl. Lisäksi kunnan alueelle sekä pohjavesialueelle sijoittuvan ampuradan ympäristöluvan tarve tulee selvittää vuoden 2024 aikana.

Valtion ympäristönsuojeluviranomaisen (Itä-Suomen aluehallintovirasto) toimivaltaan kuuluvia laitoksia on Rautalammin alueella 4 kpl. Näihin kuuluu turvetuotantoalueita, kalankasvatustila ja kunnan jätevedenpuhdistamo. Näiden kohteiden valvonta kuuluu Pohjois-Savon ELY-keskukselle. ELY-keskusten valvomien kunnan alueella sijaitsevien laitosten tarkastuksilla kunnan ympäristönsuojelun edustaja on usein mukana. Tämä on tiedonkulun kannalta hyvä asia, vaikka tarkastuspöytäkirja myöhemmin kuntaan toimitetaan.

3.2 Yleisen ilmoitusmenettelyn mukaiset luvat

Eräitä toimintoja siirrettiin yleisen ilmoitusmenettelyn piiriin ympäristönsuojelulain muutoksella 2019. Näitä ovat mm. sahat, eläinsuojat, ampumaradat (joissa ei ole haulikkorataa), huvipuistot, eläintarhat ja autovarikot. Lupamenettely vastaa pääpiirteissään ympäristölupamenettelyä ja asiassa annetaan ilmoituspäätös, jossa on toimintaa koskevia määräyksiä.

Rautalammin kunnassa ilmoituksenvaraisia toimintoja on 1, joka on mittaluokaltaan ja sijaintinsa osalta sellainen eläinsuoja, joka kuuluu YSL 10 a luvun mukaisen ilmoitusmenettelyn piiriin.

3.3 Rekisteröitävät toiminnot

Ympäristönsuojelulain nojalla rekisteröitävien toimintojen, kuten polttonesteen jakeluasemien, energiantuotantolaitosten, kemiallisten pesuloiden, asfalttiasemien ja orgaanisia liuottimia käyttävien toimintojen valvonta perustuu ennakkovalvontaan, jolloin toiminnan edellytykset sekä ympäristönsuojelutoimenpiteet tarkastetaan rekisteröinnin yhteydessä. Rekisteröinti on luonteeltaan kirjaamistoimenpide, jossa ei tehdä hallinnollista päätöstä eikä anneta määräyksiä. Rekisteröitävän toiminnan on noudatettava toimialakohtaisessa asetuksessa säädettyjä vaatimuksia ja viranomaisen valvoo näiden noudattamista.

Rautalammissa on ympäristönsuojelulain 11 luvun nojalla rekisteröityjä toimintoja 3 kpl, mistä polttonesteiden jakeluasemia on 2 kpl ja yksi metallirakenteiden pintakäsittelylaitos (VOC-asetuksen mukainen). Lisäksi Rautalammissa on yksi pieni energiantuotantolaitos (polttoaineteho 1–5 MW), mikä tulee rekisteröitäväksi PIPO-asetuksen mukaisesti 1.1.2029 mennessä.

3.4 Kertaluonteista toimintaa koskeva ilmoitusmenettely (YSL 12 luku)

Melua ja tärinää aiheuttava tilapäinen toiminta (YSL 118 §)

Ilmoitus melua ja tärinää aiheuttavasta tilapäisestä toiminnasta on tehtävä kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle, jos melun tai tärinän on syytä olettaa olevan erityisen häiritsevää. Näitä meluilmoituksia tulee ympäristönsuojeluviranomaisen käsiteltäväksi muutamia vuodessa, esimerkiksi melua aiheuttava tapahtuma tai ulkoilmakonsertti.

Koeluonteinen toiminta (YSL 119 §)

Ympäristölupaa ei tarvita koeluonteiseen lyhytaikaiseen toimintaan, jonka tarkoituksena on kokeilla uutta tekniikkaa, raaka- tai polttoainetta, valmistus- tai polttomenetelmää tai puhdistuslaitetta taikka käsitellä jätettä laitos- tai ammattimaisesti tällaisen toiminnan vaikutusten, käyttökelpoisuuden tai muun näihin rinnastettavan seikan selvittämiseksi. Väliaikaisesta koeluonteisesta toiminnasta tulee tehdä ilmoitus kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle.

Poikkeuksellinen tilanne muussa kuin luvanvaraisessa, ilmoituksenvaraisessa tai rekisteröitävässä toiminnassa (YSL 120 §)

Tällaisia tilanteita voivat olla ennakoimaton tuotantohäiriö, onnettomuus, rakennelman tai laitteen purkaminen toiminnassa, joka ei ole luvan- tai ilmoituksenvarainen tai rekisteröitävä ja josta uhkaa aiheutua päästöjä tai syntyy jätettä siten, että siitä voi aiheutua välitöntä ja ilmeistä ympäristön pilaantumisen vaaraa tai jätteen määrän tai ominaisuuksien vuoksi tavanomaisesta poikkeavia toimia jätehuollossa. Tähän rinnastettavissa olevasta tapauksesta on toiminnasta vastaavan tai jätteen haltijan tehtävä ilmoitus tapahtuneesta viipymättä kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle.

Viranomaisen on 118–120 §:ssä tarkoitetun ilmoituksen johdosta annettava päätös. Päätöksessä on annettava tarpeelliset määräykset toiminnasta aiheutuvan ympäristön pilaantumisen ehkäisemiseksi ja jätelain velvollisuuksien täyttämiseksi. Edellä mainituissa toiminnoissa suoritetaan tarkastuksia tapauksen mukaan, pääsääntöisesti ennen toiminnan aloittamista tai toiminnan päättymisen jälkeen. Määräysten noudattamista valvotaan satunnaisilla tarkastuksilla.

3.5 Muu ympäristönsuojelulain mukainen valvonta

Poikkeustilanteet (YSL 169§)

Ympäristönsuojelulain 169 §:n mukaan, jos onnettomuuden, haitasta tehdyn ilmoituksen, luvan noudattamatta jättämisen tai muun seikan vuoksi on aiheutta olettaa, että toiminnasta aiheutuu terveyshaittaa tai merkittävää muuta seurausta tai sen vaaraa, on valvontaviranomaisen tarkastettava toiminta tai selvítettävä asia muulla asianmukaisella tavalla.

Määräys pilaantumisen ehkäisemiseksi (YSL 180§)

Valvonta- ja ohjauskeinona muille kuin luvanvaraiselle ja rekisteröitävälle toiminnalle voidaan käyttää ympäristönsuojelulain 180 §:n mukaista yksittäistä määräystä pilaantumisen ehkäisemiseksi. Määräys annetaan kirjallisessa muodossa ja sen noudattamista valvotaan tarkastuksin sekä mahdollisilla kirjallisilla dokumenteilla.

Muut valvontakohteet

Muita ympäristönsuojelulain mukaisia valvontakohteita ovat mm. nitraattiasetuksen (VNa 1250/2014) noudattamisen valvonta niin lannan aumauksen ja levityksen kuin lantaloiden tilavuuden ja sijainnin osalta. Tarkastuksia ei-luvanvaraisiin kohteisiin tehdään satunnaisesti viranomaisilta tai kuntalaisilta tulleiden ilmoitusten perusteella sekä tarvittaessa otantatyypisesti nitraattiasetuksen mukaisten käytäntöjen valvomiseksi.

Valtioneuvoston asetus talousvesien käsittelystä viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla (157/2017) jätevesien käsittelyä on aikaisemmin valvottu kiinteistön omistajien tekemien poikkeamis- ja rakennuslupahakemusten sekä haitoista tehtyjen yleisöilmoitusten perusteella. Vuosina 2024–2026 tullaan pilaantumiselle herkillä alueilla, pohjavesi- ja ranta-alueilla valvomaan kiinteistöjen jätevesien käsittelyä järjestelmällisesti.

3.6 Jätelain valvonta

Valvontaviranomaiset

Jätelain 24 §:n mukaan yleisiä valvontaviranomaisia ovat ELY-keskus ja kunnan ympäristönsuojeluviranomainen, toimivaltaa ei ole jaettu. Jätelaissa on kuitenkin erikseen säädetty joistakin tehtävistä, joissa toimivalta on vain nimetyllä valvontaviranomaisella. Pääsääntöisesti valvontatoiminnassa kaikkien ei-luvanvaraisten toimintojen tarkastukset ovat kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen vastuulla.

Toiminnat, joissa syntyy vaarallista jätettä

Jätelain 124 §:n mukaan valvontaviranomaisen on määräajoin asianmukaisesti tarkastettava laitokset ja toiminnot, joissa syntyy vaarallista jätettä. Vaarallista jätettä syntyy mm. pienteollisuudessa, auto- ja konealan yrityksissä (korjaamot, maalaamot, koneurakointi, varikot) sekä lukuisissa muissa sekalaisissa kohteissa.

Toimintoja, joissa syntyy vaarallisia jätteitä, arvioidaan olevan kunnan alueella useampia. Kohteita ei ole vielä kattavasti kartoitettu. Vaarallisia jätteitä tuottavia toimintoja voidaan valvoa toimialoittain projektiluonteisesti. Tarkastettavat kohteet voidaan valita mm. otannalla.

Jätteen kansainvälisten siirtojen valvontasuunnitelma

Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen on jätelain 124 §:n mukaan suunnitellusti tarkastettava ja valvottava niitä valvontavastuuseensa kuuluvia toimintoja, joihin liittyy tai voidaan perustellusti olettaa liittyvän jätteen kansainvälisiä siirtoja. Näiden toimintojen tarkastuksia ja muuta valvontaa varten on laadittava suunnitelma. Jätteiden kansainvälistä siirtoa voi liittyä esimerkiksi käytöstä poistettuihin lyijyakkuihin, sähkö- ja elektroniikkalaiteromuun, romuajoneuvoihin ja niiden osiin. Suomen ympäristökeskus on ensisijainen toimivaltainen viranomainen kansainvälisten jätesiirojen valvonnassa, joten tarkastuksista ja muista toimenpiteistä ollaan aina yhteydessä Suomen ympäristökeskukseen.

Kansainvälisiä siirtoja harjoittavia toimijoita ei ole Rautalammin kunnan ympäristöluvittamissa ja valvontaan kuuluvissa jätteen käsittelijöissä.

Jätteen keräyksen ja kuljetuksen valvonta

Jätteen ammattimaisesta keräyksestä on jätelain 100 §:n mukaan tehtävä ilmoitus jätehuoltorekisteriin merkitsemistä varten kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle. Ammattimaista keräystoimintaa ovat mm. jätteiden aluekeräyspisteet. Rautalamilla jätehuoltorekisteriin on ilmoittautunut kolme (3) keräystoimintaa harjoittavaa yritystä. Keräyspaikat tarkastetaan säännöllisesti asianmukaisen jätehuollon varmistamiseksi.

Jätteen haltijan on jätelain 121 §:n mukaan laadittava siirtoasiakirja vaarallisesta jätteestä, POP-jätteestä, saostus- ja umpisäiliölietteestä, hiekan- ja rasvanerotuskaivojen lietteestä, rakennus- ja purkujätteestä sekä pilaantuneesta maa-aineksesta, joka siirretään ja luovutetaan jätelain 29 §:ssä tarkoitetulle vastaanottajalle. Menettelyä valvotaan muiden valvontatoimenpiteiden (jätteenkäsittelylaitokset) yhteydessä.

Jätteen kuljettajien ja välittäjien valvonta kuuluu valtion valvontaviranomaiselle.

Roskaantuneen alueen valvonta

Roskaantuminen tulee yleensä ilmi yleisöilmoitusten perusteella. Ilmoitetut kohteet tarkastetaan, ellei tarkastuksen arvioida olevan ilmeisen tarpeetonta. Tarkastuksen jälkeen ryhdytään asianmukaisiin selvitys- ja kehotustoimenpiteisiin. ELY-keskuksen kanssa on joissain roskaamistapauksissa tarpeen tehdä yhteistyötä, koska roskaantumiseen saattaa liittyä myös maaperän pilaantumisen vaaraa.

Suuri osa siivoamiskehotuksen saaneista kohteista on yksittäisiä tapauksia. Kohteen valvonnasta voi kuitenkin muodostua pitkäaikainen, jopa vuosia kestävä ja runsaasti resursseja vievä prosessi.

Jätehuoltomääräykset ja kunnan järjestämä jätteenkuljetus

Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen valvoo viime kädessä jätelain nojalla annettujen jätehuoltomääräysten noudattamista. Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen määrää tarvittaessa kiinteistön liittymään järjestettyyn jätteen, sakokaivolietteen tai umpikaivolietteen kuljetukseen, ellei kiinteistö ole noudattanut jätehuoltoviranomaisen liittymiskehotusta. Jätehuoltomääräysten ja liittymisvelvollisuuden mukaista valvontaa suoritetaan pääsääntöisesti kuntalaisten tai jätehuoltoviranomaisen ilmoitusten perusteella.

Muu jätelain nojalla suoritettava valvonta

Jätelain nojalla voidaan antaa ei-luvanvaraista toimintaa koskeva yksittäinen määräys (JL 125 §), joka on tarpeen roskaantumisen ehkäisemiseksi tai asianmukaisen jätehuollon järjestämiseksi. Annettua määräystä on valvottava.

Ympäristöluvanvaraisen jätteenkäsittelytoiminnan harjoittajan tulee esittää lupaviranomaiselle suunnitelma jätteen käsittelyn seurannan ja tarkkailun järjestämisestä (JL 120 §).

3.7 Muun lainsäädännön mukainen valvonta

Maa-ainelain (555/1981) mukainen valvonta

Maa-ainelain lupa- ja valvontaviranomaisena toimii kunnan ympäristönsuojeluviranomainen. Maa-ainelupakohteet tarkastetaan oman valvontaohjelman mukaisesti, pääsääntöisesti vuosittain. Niiden valvonnasta ja lupien käsittelystä peritään maksut maa-ainestaksaan kirjatun mukaisesti. Rautalammilla on 19 maa-ainelain mukaista valvontakohdetta (tilanne lokakuussa 2023).

Monella kiviainesta käsittelevällä maa-ainelupakohteella on myös ympäristölupa kiviaineksen louhintaan ja murskaukseen. Tällöin maa-aines- ja ympäristölupa käsitellään samanaikaisesti ns. yhteislupana (uudet vireille tulevat kohteet), ja valvontaa suoritetaan niin maa-ainelain kuin ympäristönsuojelulain säädökset huomioon ottaen. Rautalammilla on 5 kiviaineksen louhintaan ja murskaukseen erikoistunutta valvontakohdetta (tilanne lokakuussa 2023).

Vesilain (587/2011) ja vesihuoltolain (119/2001) valvonta

Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen toimivaltaan kuuluu vesilain nojalla annettujen päätösten ja määräysten noudattamisen valvonta. Tätä valvontaa tehdään rinnakkain ELY-keskuksen kanssa. ELY-keskukselle kuuluvat mm. ruoppaus ja rantojen täyttöasiat, kunnan toimivaltaan taas mm. ojitusasioissa tehtävien päätökset ja niiden valvonta. Näiden kohteiden määrä vaihtelee vuosittain, ja valvontakäynti on usein kertaluonteinen.

Vesihuoltolain ja hajajätevesiasetuksen mukaisina valvontaviranomaisina toimivat kunnan ympäristönsuojeluviranomaiset ja yhteistyö kunnan rakennusvalvonnan sekä terveydensuojeluviranomaisen kanssa on tärkeässä roolissa. Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen voi vesihuoltolain 11 §:n nojalla myöntää vapautuksen vesi- ja viemäriverkostoon liittymisestä vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella. Usein edellä mainittujen säädösten valvonta edellyttää tarkastuskäyntiä kiinteistöllä.

Maastoliikennelain- ja vesiliikennelain (1710/1995, 436/1996) valvonta

Maasto- ja vesiliikennelain mukaisia kohteita ovat mm. maastossa ja vesistössä tapahtuvien harjoitusten ja kilpailujen lupien käsittely ja valvonta.

Eräistä naapuruussuhdelaista annetun lain (26/1920) valvonta

Naapuruussuhdelaissa tarkoitettua kiinteistön käyttöä ja siitä aiheutuvaa haittaa koskevia ilmoituksia tulee vireille haitankärsijöiden toimesta aika ajoin. Tapaukset ovat vaihtelevia ja niiden selvittäminen saattaa edellyttää useampaakin valvontakäyntiä sekä viranomaisyhteistyötä.

Luonnonsuojelulain (9/2023) valvonta

Ympäristönsuojeluviranomainen voi päättää alueen omistajan hakemuksesta tai suostumuksella yksityisen maalla sijaitsevan luonnonmuistomerkin rauhoittamisesta ja rauhoituksen lakkauttamisesta. Kohteet tarkastetaan asian valmistelun yhteydessä sekä tarvittaessa kohteen kunnon kartoittamista varten (vanhat kohteet).

Kemikaalilaki (599/2013)

ELY-keskus ja kunnan ympäristönsuojeluviranomainen valvovat kemikaalien käyttöolosuhteita kemikaaleja käsittelevissä laitoksissa kemikaaleista aiheutuvien ympäristöhaittojen ehkäisemiseksi kemikaalilain sekä REACH-, biosidi- ja POP-asetusten nojalla. Kemikaalilain valvonta toteutetaan ensisijaisesti ympäristönsuojelulain ja jätelain nojalla tehtävän laitosten valvonnan yhteydessä.

Ulkoilulaki (606/1973)

Ympäristönsuojeluviranomainen toimii ulkoilulain tarkoittamana leirintäalueviranomaisena, joka käsittelee leirintäalueen perustamista koskevan ilmoituksen ja valvoo leirintäalueita koskevia ulkoilulain nojalla annettuja säännöksiä ja määräyksiä. Valvontaa suoritetaan erillisen harkinnan mukaan.

4 TOIMINTOJEN RISKINARVIOINTI

Ympäristönsuojelulain nojalla valvottavien kohteiden määräaikaistarkastusten tiheys tulee perustua riskinarviointiin. Riskillä tarkoitetaan toiminnasta aiheutuvaa ympäristön pilaantumisen vaaraa sekä päästöistä aiheutuvaa terveyshaittaa. Riskinarvioinnissa on huomioitu sekä toimialakohtaiset, laitokohtaiset että laitoksen sijaintiin liittyvät riskit. Riskin merkittävyyteen vaikuttaa sen toteutumisen todennäköisyys ja siitä aiheutuvan pilaantumisen merkittävyys. Riskiarviointi on suoritettu Kuntaliiton vuonna 2016 julkaiseman ohjeen mukaan.

Riskinarvioinnin ensimmäisessä vaiheessa tunnistetaan toimialakohtaiset ympäristöriskit, joita voivat olla mm. melu, värinä, päästöt ilmaan (haju ja pöly), viemäriin, vesistöön, pohjaveteen tai maaperään, roskaantuminen tai epäsiisteys sekä säilytettävien vaarallisten aineiden määrä. Jokaisen ympäristöriskin merkittävyys pisteytetään asteikolla 0-3 seuraavasti:

- 0 = Ei riskiä (toiminnalla ei ympäristövaikutuksia)
- 1 = Vähäinen (lyhytaikainen viihtyvyyshaitta, ei ympäristöpilaantumisen vaaraa)
- 2 = Kohtalainen (aiheuttaa viihtyvyyshaittaa tai ympäristön pilaantumisen vaaraa)
- 3 = Merkittävä (aiheuttaa vaaraa terveydelle tai merkittävää ympäristön pilaantumisen vaaraa)

Riskinarvioinnin toisessa vaiheessa tunnistetaan laitoksen yksilölliset riskit, joihin sisältyy toiminnan sijainnista aiheutuva riski, toiminnan luonteeseen ja laajuuteen liittyvät riskit ja valvontahistorian mahdollisesti esiin nostamat riskit. Riskit pisteytetään antamalla kullekin arvioitavalle muuttujalle joko arvo 0 (ei riskiä) tai 1.

Sijaintiriski

- Asutuksen / loma-asutuksen läheisyys
- Vaikutuspiirissä olevat muut herkät kohteet (koulut, sairaalat, luonnonsuojelu- ja virkistysalueet)
- Sijainti luokitellulla pohjavesialueella
- Sijainti vesistön äärellä (ranta-alue, 100 m rantaviivasta)

Toimintariski

- Toiminnan luonne ja laajuus
- Tilat ja laitteet
- Tuotantoon ja valmistukseen liittyvät tekijät
- Kuljetukset ja varastointi
- Valvontahistoria (mm. lupaehtojen noudattaminen, havaitut puutteet)

Laitoskohtaiseen pistemäärään lisätään toimialakohtaiset riskipisteet, ja yhteispisteiden perusteella saadaan laskettua lopullinen valvontaluokka ja määriteltyä kohteen tarkastustiheys.

Pisteet (toimiala + laitos) vs. valvontaluokka vs. tarkastustiheys

- yli 23 => luokka I => vuosittain
- 16-22 p. => luokka II => kerran kolmessa vuodessa
- 9-15 p. => luokka III => kerran viidessä vuodessa
- 0-8 p. => luokka IV => kerran kahdeksassa vuodessa

5 VALVONTAOHJELMAN LAATIMINEN

Valvontaohjelma koostuu valvontaorganisaation sisäiseen virkamieskäyttöön tarkoitetusta kohde- ja toimenpidetaulukosta sekä kohteiden riskiarvioinnista. Valvontataulukkoon kuvataan säännölliseen valvontaan kuuluvien laitosten suunnitellut valvontatoimet. Valvontaohjelma sisältää tiedot toteutettavista luvan- ja ilmoituksenvaraisten sekä rekisteröityjen toimintojen määräaikaistarkastuksista ja muista säännöllisen valvonnan toimenpiteistä. Jätelain mukainen valvonta sekä muiden lakien mukainen valvonta voidaan merkitä myös valvontaohjelmaan, mutta pidetään erillään ympäristönsuojelulain mukaisesta säännöllisestä valvonnasta.

Valvontaohjelmaa päivitetään jatkuvasti, ja se pidetään ajan tasalla päivittämällä siihen uudet ja poistuvat toiminnot. Tiivistelmä valvontaohjelman toteutumisesta ja tuloksesta sekä selostus tulevan vuoden valvonnasta esitetään lautakunnalle. Valvontaohjelmaan kirjatut tarkastukset suoritetaan riskinarvioinnin perusteella 1, 3 tai 5 vuoden välein. Ohjelman mukainen valvonta on maksullista (YSL 205 §).

6 VALVONTATOIMENPITEET JA VALVONNAN MAKSULLISUUS

Keskeisin valvonnan keino ympäristöluvan- ja ilmoituksenvaraisissa sekä rekisteröitävissä toiminnoissa on määräaikaistarkastus. Määräaikaistarkastusten tiheys määritellään riskinarvioinnin ja sijainnin perusteella edellä mainituin perustein. Uusille lupavelvollisille kohteille tehdään ensimmäinen tarkastus yleensä lupakäsittelyn yhteydessä, jotta luvan toimintaedellytysten täytyminen pystytään tarkastamaan. Tarkastuksia tehdään myös toiminnan muuttuessa, aiemmin havaittujen epäkohtien korjaamiseksi sekä valitusten ja yleisöilmoitusten perusteella.

Tarkastuksesta sovitaan toiminnanharjoittajan kanssa etukäteen ja varataan hänelle mahdollisuus osallistua tarkastukseen. Tarkastuksella käydään läpi laitoksen toiminta ja tilat, lupapäätös ja lupamääräykset, toiminnassa tapahtuneet muutokset, tarkkailutiedot, mahdollinen vuosiraportointi, lainsäädännön muutokset, toiminnasta mahdollisesti tulleet valitukset sekä poikkeukselliset tilanteet. Tarkastuksesta laaditaan tarkastuskertomus, josta käy ilmi tarkastusten kulku, esillä olleet asiat ja tarkastajan tekemät keskeiset havainnot. Tarkastuskertomus annetaan toiminnanharjoittajalle, muille tarkastuksessa mukana olleille tahoille ja kirjataan kunnan tietojärjestelmään.

Suunnitelmallisen valvonnan valvontaohjelmassa olevista säännöllisen valvonnan toimenpiteistä voidaan periä ympäristönsuojeluviranomaisen taksassa ilmoittama maksu. Tarkastusmaksu sisältää myös ennakkovalmistelut sekä tarkastuskertomuksen laadinnan, ja maksun suuruus perustuu omakustannusarvioon. Tarkastustehtävissä, joille ei ole määritetty kiinteää maksua, maksu määräytyy käytettyjen työtuntien mukaan. Yhden työtunnin hinta on maksutaksan mukainen.

Ympäristölupien ja ilmoitusmenettelyn sekä rekisteröinti-ilmoitusten mukaisen toiminnan tarkastamisen lisäksi maksullisia valvontatehtäviä saattavat olla YSL 175 ja 176 §:n mukainen tarkastus hallintopakkomääräyksen valvomiseksi tai YSL 181 §:n mukainen toiminnan keskeyttämiseen liittyvä tarkastus.

7 VALVONNAN ORGANISOINTI JA RESURSSIT

7.1 Henkilöstö

Ympäristönsuojelun henkilöstöön kuuluu ympäristötarkastaja 0,50 hv. Käytettävissä olevasta työajasta valvontasuunnitelman mukaiseen valvontaan on arvioitu kuluvan 20–25 %. Ympäristöministeriön valvontaohjeen mukaan valvontaan käytettävästä työajasta 25–30 % tulisi varata määräaikaistarkastuksiin. Muu aika käytetään muihin valvontatehtäviin (raporttien tarkastukset, lausunnot, neuvonta ja uusintatarkastukset).

Valvontatehtävien lisäksi kunnan ympäristönsuojelun muita merkittäviä tehtäviä ovat mm. lupahakemusten ja ilmoitusten käsittely, yleiset hallinnolliset tehtävät, neuvonta ja ympäristön tilan seuranta.

7.2 Tehtävien delegointi viranhaltijalle

Valvontatehtävien tehokas ja joustava järjestäminen edellyttää ympäristönsuojeluviranomaisen toimivallan osittaista delegointia viranhaltijalle. Tällöin on mahdollista reagoida valvontatoimenpiteissä nopeasti mm. antamalla määräyksiä tai keskeyttämällä toiminta välittömästi, jos se on ympäristön tai sen asukkaiden suojelun kannalta välttämätöntä.

Rautalammilla ympäristönsuojeluviranomaisena toimiva ympäristölautakunta on delegoinut toimivaltaansa alaisilleen viranhaltijoille lautakunnassa hyväksytyt ehdotuksen mukaisesti (10.12.2020 § 70). Delegoinnit tarkistetaan valtuustokausittain ja päivitetään vastaamaan voimassa olevaa lainsäädäntöä.

7.3 Viranomaisten välinen yhteistyö

Viranomaiset, joiden kanssa tehdään säännöllistä ja toistuvaa yhteistyötä ympäristönsuojelun valvontaan liittyen sekä yleisimmät yhteistyömuodot on kuvattu seuraavassa taulukossa:

Yhteistyöviranomainen	Valvontakohteet yms.
Kunnan rakennusvalvonta	rakennuslupahakemukset, hajajätevesisuunnitelmat, rakennus-/purkujätteet, roskaamiskohteet, eläinsuojat
Kunnan ympäristöterveydenhuolto	ympäristölupahakemukset, maatalouskohteet, suuret yleisötapahtumat, tapahtumat, missä elintarvikkeita, jätehuolto, vesihuoltolain vapautushakemukset, poikkeushakemukset jätevesien käsittelyvaatimuksista
Kunnan tekninen toimi	yleisten alueiden siisteys, infran rakentaminen ja ylläpito, jätelain kohteet
Jätehuoltoviranomainen	jätelain kohteet, liittyminen jätehuoltoon
Maaseututoimi	eläinsuojien ympäristölupa- ja ilmoitusmenettelyhakemukset, maatalouskohteet, nitraattiasetuksen valvonta
Vesi- ja jätehuoltolaitokset	vesi- ja jätehuollon järjestäminen
Naapurikunnat	vaikutuksiltaan kunnan rajat ylittävät kohteet (melu, louhinta)
ELY-keskus	ympäristölupahakemukset, PIMA-maat, MARA-ilmoitukset, vesilain mukaiset kohteet, onnettomuustilanteet
Tukes	Kemikaalien varastointi
Pelastuslaitos	öljyntorjunta, öljysäiliöt, kemikaalikohteet, onnettomuudet
Poliisi	rikkomustilanteet, virka-apu
Ruokavirasto	lannoitteet, eläinperäiset jätteet
Museovirasto	kulttuurimaisemakohteet